

דר' בת-שבע שפירא

קריאה אבחונית בספר המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה מאת מארק האדון¹

הקדמה

הספר המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה, הוא ספר 'בלשי', שעיקרו מעקב עיקש שעורך נער בן 15, כריסטופר, אחר 'רוצחו' של כלב, שגווייתו מתגלה לפניו מיד בפתיחת הספר. אך מן ההתחלה ברור שיש בו מישור נוסף, אולי חשוב יותר מן הסיפור הבלשי, והוא – סיפורו האישי של הנער המספר את הסיפור (בגוף ראשון). לכן, מרגע שהתחלתי לקרוא את הספר, התעורר בי 'החוש הבלשי' שבי, ולמעשה – הרצון להבין את 'המקרה המוזר של הנער כריסטופר', להבין את דמותו, את המתרחש במוחו, את מניעיו ואת תגובותיו.

הדרך שבחרתי לעשות זאת היא דרך עיקוב מפורט אחר הטקסט של הספר, התייחסות למחשבותיו של כריסטופר, לאמירותיו ולתגובותיו, כדי לנסות ולהבין מה עומד מאחוריהן. אף שכל מילה, משפט ופיסקה בספר מרמזים על כיוון אפשרי לפתרון החידה שכותרתה 'כריסטופר', נאלצתי להתייחס בקריאה/כתיבה שלי רק ל'מבחר מייצג' של ציטוטים (שבוודאי אינו מקיף וממצה את הדמות השלמה). סימנתי את הציטוטים במספרים ובכוכבית, ולאחר גמר הקריאה, ניסיתי לאשש את ה'איבחון' המסתמן של בעייתו של כריסטופר, תוך התייחסות לרשימת תסמינים המופיעים ב- DSM-IV (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders).

קריאה אבחונית

1* מיד עם פתיחת הספר התבלט לעיני המספר 2 המופיע בראש הפרק הראשון שבעמוד הראשון. לאחר שחלפה בדעתי המחשבה שכנראה מכרו לי עותק פגום, בדקתי את מספרי הפרקים בהמשך – 3, 5, 7, 11, 13, 17... עדיין לא לגמרי מובן, אבל נראה שיטתי איכשהו. בתחילת הפרק השני (שמספרו בספר הוא 3) מתברר העניין: המספר מציג את עצמו: "קוראים לי כריסטופר ג'ון פרנסיס בון. אני מכיר את כל המדינות בעולם ואת ערי הבירה שלהן ואת כל המספרים הראשוניים עד

¹ מארק האדון, המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה (הטקסט המלא – מהדורה לנוער), תרגום: אהוד תגרי. הוצאת מחברות לספרות, 2004.

7,507... (בהמשך גם מתגלה שידיעותיו חורגות בהרבה מאלה שהוא מזכיר כאן, וזיכרונו מזהים לא פחות) – מספרי הפרקים הם שורת המספרים הראשוניים, שהנער-המספר אוהב במיוחד. המספר מתגלה אם כן מרגע זה כבעל צורת חשיבה מיוחדת וזיכרון יוצא-דופן. בהמשך מתגלה שהוא חושב על נוסחאות מתמטיות, הוגה ופותר בעיות מתמטיות, ובסופו של דבר גם ניגש, היחיד בבית-ספרו וללא כל הכנה, לבחינת בגרות במתמטיקה 5 יחידות ומקבל 100. היכולת שלו לדמות בעיני רוחו בעיות מתמטיות ולחשוב על פתרונן גם מתגלה כיכולת הנותנת לו 'אחיזה' ושקט ברגעים שהוא נסער, חרד – בעיקר כשהוא נקלע לנסיבות שאינן מכיר.

חזרתי לקרוא מן ההתחלה:

2* "זה קרה 7 דקות אחרי הצות. הכלב שכב על הדשא בחצר הקדמית של הבית של גברת שיֶרס. העיניים שלו היו עצומות. הוא נראה כאילו הוא רץ על הצד... הכלב היה מת. קלשון היה תקוע בתוך הכלב. החודים של הקלשון עברו כנראה דרך הגוף של הכלב והגיעו עד לאדמה... החלטתי שכנראה הקלשון הרג את הכלב כי לא ראיתי על הכלב שום פצע אחר ואני לא חושב שמישהו יתקע קלשון בכלב אחרי שהוא כבר מת מסיבה אחרת...": זהו תיאור מדוקדק ויבש של העובדות המתגלות לעיני הנער – קצת בדומה לדו"ח משטרתי יבש (ולאו דווקא כמו אירוע שמישהו חווה ומספר לאדם אחר, כמו למשל: 'מעט אחרי חצות יצאתי מהבית, ופתאום ראיתי על הדשא...'). גם המסקנות של הנער בהמשך מנומקות באופן רציונלי, כמעט 'מעבדתי': הנער מסיק מסקנה מיידית וחד-משמעית, שהקלשון הנעוץ בגוף הכלב הוא שהרג את הכלב, כיוון ש-: א. אין בגוף הכלב שום פצע אחר, ו-ב. לא נראה הגיוני שמישהו יתקע קלשון בכלב שמת כבר לפני כן.

ברור, אם כן, כבר מן המשפט הראשון בספר, שלפנינו נער בעל תכונות יוצאות-דופן: תפיסתו הוויזואלית מדוקדקת, מפורטת וחדה, וחשיבתו אנליטית, 'נקייה' ו'קרה', אולי אפילו מכאנית כלשהו. אפשר לומר, כבר עכשיו, שמוחו של כריסטופר פועל כמוחו של בלש – ובהמשך הוא אכן מעיד על עצמו, שהוא אוהד מושבע של ספרי סר ארתור קונן דויל (שרלוק הולמס), בקי בהם וזוכר אותם לפרטיהם (אם כי את קונן דויל עצמו אינו אוהב, משום שדויל, לדבריו, "האמין בתופעות על-טבעיות וכשהוא היה זקן הוא הצטרף לאגודת הספיריטואליסטים...") [139]. כפי שעוד יתברר, כריסטופר דוחה (בשאל נפש?) – דברים 'רוחניים', הפֶּשְׁטוּת, שפה שאינה קונקרטיית.

גם בהמשך מתבלטות התכונות האלה (11): כששוטרים מגיעים לזירת 'הפשע', כריסטופר נותר קונקרטי/אובייקטיבי, 'לא-אישי'. הוא קולט מיד ש"לשוטרת היה חור קטן בגרביונים בקרסול שמאל ושריטה אדומה באמצע החור. לסוליה בנעל של השוטר היה דבוק עלה גדול וכתום שבלט מהצד". גם את אמו הוא מתאר בדרך דומה (37): "אמא היתה אישה נמוכה עם ריח נעים. ולפעמים היא לבשה טרנינג עליון מפליס ורוד עם ריצ'רץ' מקדימה ותווית קטנה בצד שמאל של החזה שעליה כתוב **ברגהאוס**" – וזה תיאורה היחיד של האם בספר: מאחורי הטרנינג הוורוד עם התווית והריח הנעים אין אמא ואין, למעשה, כל התייחסות אליה.

פרק 181 פותח בהצהרה של כריסטופר: "אני רואה הכול..." – וגם בכך הוא בעצם מבדיל את עצמו מרוב בני-האדם. הוא מסביר: "רוב האנשים עצלנים. הם אף פעם לא מסתכלים על שום דבר..." לעומתם, הוא מתאר את עצמו בהמשך הפרק עומד בשדה, מסתכל ורואה: "1. בשדה היו 19 פרות, 15 מהן שחורות ו-4 חומות ולבנות. 2. באופק היה כפר ונראו בו 31 בתים וכנסייה עם מגדל מרובע אבל בלי צריח. 3. בשדה יש תולדות מה שאומר שבימי הביניים קראו לו 'שדה של תלמים ותולדות'... 4. על גדר השיחים יש שקית ניילון של כולבו 'אסדה', פחית מעוכה של קוקה קולה ועליה חילזון, וחתיכה ארוכה של חוט בצבע כתום...." וכו'.

אבל, לתפיסה החושית יוצאת-הדופן (הוויזואלית במקרים אלה) יש צד נוסף, המתגלה בהמשך: לעתים, עושר רב מדי של גירויים חזותיים ושמיעתיים יוצר אצל כריסטופר עומס גדול מדי של תחושות, שאינו יכול לעמוד בו, ואז יש לו מאגר של תגובות התגוננות (שעליהן אעמוד בהמשך) – רובן יוצאות-דופן, אם לא מוזרות.

***3** כאן המקום להעיר, שהסיפור הבלשי 'המקרה המוזר' הוא, אולי בראש ובראשונה, סיפור דבקתו הבלתי-מתפשרת של כריסטופר במשימה אחת ויחידה: ההתחקות אחר הורגו של הכלב. כריסטופר ממוקד בעניין האחד הזה ו'נועץ בו את שיניו' כבולדוג בטרפו, בלי להרפות. זוהי דבקת יוצאת-דופן, בהתחשב בעובדה שמושאה הוא פלֶפֶה של השכנה – שכריסטופר אינו מציין ולו פעם אחת שחש כלפיו רגשות מיוחדים או שהצטער על מותו.

***4** בפרק השני (המסומן בספר במספר 3) כריסטופר מזווח על ציורי פרצופים סכמטיים המסמנים-רגשות, שמציגה לו שֶבֶן מורתו, כדי ללמד אותו להבחין בהבעות רגשיות בפניהם של אנשים. כריסטופר לומד לזהות פרצוף ששפתיו מתעגלות בקצותיהן כלפי מטה כ'עצוב', ופרצוף שקצות

שפתיו מתעגלות כלפי מעלה כ'שמח'. את רגשות ה'עצב' וה'שמחה' – הרגשות הבסיסיים – הוא למד אם כן לזהות עפ"י סימנים חיצוניים. לגבי שרטוטי פרצופים נוספים, הוא אינו מצליח להבין את המשמעויות של 'הבעותיהם', והוא צריך לשנן אותם, אם כי הוא מוסיף ואומר: "אבל קשה לי להחליט איזה ציור הכי דומה לפרצוף שעושה האדם שמולי, כי הפנים של אנשים זזות מהר מאוד..." – בשביל כריסטופר, 'המציאות עולה על כל דמיון'; היא הרבה יותר מורכבת ממה שאפשר לראות בשרטוטים סכמטיים של הבעות פנים, ואם כריסטופר מתקשה לקלוט את משמעות 'הבעות הפנים' בשרטוטים, על אחת כמה וכמה קשה לו להבין את משמעות הבעות פניהם ותנועותיהם של בני-אדם, ש"זזים מהר מאוד", לדבריו.

בפרק 5 מספר כריסטופר שהוא "אוהב כלבים. תמיד אפשר לדעת מה כלבים חושבים. יש להם ארבעה מצבי רוח. שמח, עצוב, עצבני ומרוכז". ולאחר מכן (בתחילת 11) הוא אומר: "אני אוהב שוטרים. יש להם מדים ומספרים ולכולם ברור מה הם אמורים לעשות". הוא 'אוהב' כלבים ושוטרים בשל פשטות הפיענוח של כוונותיהם – אם כי תיאור הכלבים אצלו הוא 'הומאני' יותר מתיאור השוטרים: 'הכלבים חושבים', יש להם מצבי-רוח (ארבעה), ואילו השוטרים אינם מתוארים כחושבים או כבעלי מצבי רוח – יש להם תפקיד ויש גם מקפריים (תיאור המתאים בעצם לכלבים...), ולכן קל לו יותר איתם. כוונותיהם והתייחסותם אליו ברורים לו יותר.

בהמשך (פתיחת פרק 29) הוא גם 'מודה': "אנשים מבלבלים אותי. זה קורה משתי סיבות עיקריות: הסיבה הראשונה היא שאנשים אומרים המון בלי להשתמש במילים. שָׁבוֹן אומרת שכשמרימים גבה יכולות להיות לזה המון משמעויות... (הדגשה שלי, בש). " הבעות הפנים ותנועות הגוף, המעבירות תכנים רגשיים, זה המקום שבו כריסטופר נתקל בקושי – בעצם, זהו מכשול בלתי-עביר לגביו.

ושוב, בפרק 113 כריסטופר מסביר כיצד הוא פותר את הבעיה: "אם אני פוגש אנשים שאני לא מכיר, יש לי דרך לזהות אותם. אני רואה מה הם לובשים, או אם יש להם מקל הליכה, או תסרוקת משונה, או סוג מסוים של משקפיים, או אם הם מזיזים את הידיים בצורה מיוחדת, ואז אני עושה חיפוש בזיכרון שלי כדי לראות אם כבר פגשתי אותם פעם. ולפי זה אני גם יודע איך להתנהג במצבים מסובכים כשאני לא יודע מה לעשות..."

בתחילת פרק 13 מצהיר כריסטופר: "הספר הזה לא יהיה מצחיק. אני לא מסוגל לספר בדיחות כי אני לא מבין אותן" ... והוא מסביר זאת כך: "...זה כמו לשמוע בו זמנית כמה קטעים מוזיקליים, וזה

לא נוח ומבלבל ולא נחמד כמו רעש לבן. זה כאילו כמה אנשים מדברים איתך בו זמנית על דברים שונים": הוא אינו מסוגל להבין מורכבות מילולית, או רבדים שונים בשפה, שכוללים רמזים חברתיים, רגשיים, מוסכמות תרבותיות, ולכן אינו מסוגל להבין הומור או בדיחות – צורת אינטראקציה זמינה לאנשים 'רגילים'. בדיחה היא מדיום 'רב-שכבתי', שבו צריך לקלוט, לעבד, לחשוב ולזהות בבת-אחת דברים/רבדים שונים, דבר שנקלט אצל כריסטופר כ'רעש', או אפילו ככמות גדולה של רעשים הנמסרים ביחד – וגם דבר זה הוא מעל ליכולתו.

מאותן סיבות, גם מטאפורות מבלבלות את כריסטופר. אפילו צירופי מילים מטאפוריים כמו: "התפוצצתי מצחוק, הוא ראה שחורות... השמים בוכים, פתיל חייו ניתק" (פרק 29), נבצרים מבינתו, שכן הוא אינו מסוגל לתפוס דברים אלא כפשוטם. החשיבה שלו קונקרטי, ומכאן חד-ממדית. חסרה לו היכולת להבין ניואנסים ומורכבות מילולית, לחזור אל מעבר לעובדות המבוטאות במילים, אל משמעויות מטאפוריות, סמליות או רגשיות – לכל העולם המסתתר 'בין המילים', 'בין השורות' או מתחתיהן. מסיבות דומות, כריסטופר גם אף פעם לא משקר: שקר, כמו מטאפורה, כמו בדיחה וכמו צורות אחרות של התקשרות אנושית, מצריך סוג של ריחוק, של יכולת לחשוב בכמה ממדים (שניים לפחות), מקצתם (אחד לפחות) מוסתרים. אלא שבעולמו של כריסטופר, "תמיד יש רק משהו אחד שקורה ברגע מסוים במקום מסוים...". גם מסרים דתיים אינם מתקבלים על דעתו: כאשר הכומר מדבר על גן-העדן, ואומר ש"הוא לא ביקום שלנו. זה מקום מסוג אחר לגמרי" (פרק 61), מגיב כריסטופר כך: "אין שום דבר מחוץ ליקום... אולי יכול להיות אבל רק אם עוברים דרך חור שחור... אבל... כוח הכבידה של חור שחור [הוא] כל כך חזק שאפילו גלים אלקטרומגנטיים כמו אור לא מסוגלים לצאת ממנו... ואם גן עדן נמצא מעבר לחור שחור אז היו צריכים לשלוח את המתים לחלל ברקטות...". – כל דיבור דימוי, סמלי, רב-ממדי, החורג מעבר לרצף עובדתי 'מדעי' מדויק, אינו מובן ואינו מתקבל על הדעת לגביו. ההסבר שלו למוות הוא (פרק 61): "...מה שקורה כשאנחנו מתים זה שהמוח מפסיק לעבוד, והגוף נרקב, כמו שקרה לארנב שלי כשהוא מת וקברנו אותו באדמה בקצה החצר. וכל המולקולות שלו התפרקו למולקולות אחרות ונכנסו לאדמה והתולעים אכלו אותן ואחר כך הן נכנסו אל הצמחים...". – תפיסה מפורטת וקונקרטי / מדעית.

כך הוא נוהג גם בנוגע לפחד או לחרדה שמתעוררים בו: הוא מנסה להסביר אותם ולסדר אותם בתוך מסגרת; לדוגמה בפרק 179: "...פחדתי בשתי דרכים שונות. במובן אחד פחדתי כי הייתי רחוק

מהמקום שאני רגיל להיות בו, ובמובן השני פחדתי להיות קרוב למקום שבו אבא גר, והם היו ביחס הפוך זה לזה, כך שסכום הפחד הכולל נשאר קבוע ככל שהתרחקתי מהבית וככל שהתרחקתי מאבא, בצורה כזאת: פחד כולל = פחד מקום חדש X פחד קרוב לאבא = קבוע. הוא מנתח את הפחד שלו באיזמל החד של הגיונו ואפילו מצליח להכניס אותו למסגרת של מעין נוסחה מדעית – מה שאולי 'פותר' לו את הפחד (ופוטר אותו ממנו).

5* לכריסטופר יש בעיה התנהגותית, המתגלה מיד בהתחלה: השוטר המגיע ל'זירת הפשע' חוקר את כריסטופר (שמכיוון שהוא נמצא במקום, ליד גוויית הכלב, הוא נחשד בהריגתו). תגובתו של כריסטופר: "הוא שָׁאֵל יותר מדי שאלות והוא שאל אותן מהר מדי. הו נערמו לי בראש כמו כיכרות הלחם במפעל שבו עובד דוד טָרִי..." – הדבר הזה מגדיש את הסאה מבחינתו, ואז הוא מגיב כך: "התגלגלתי שוב על הדשא ושוב הצמדתי את המצח לדשא ופלטתי את הקול שאבא שלי מכנה 'גניחה!'. אני משמיע את הקול הזה כשיותר מדי מידע מהעולם החיצון נכנס לי לראש...". התגלגלות על הדשא/הרצפה שוב ושוב ופליטת קולות מוזרים – 'גניחות' – אלה התנהגויות לא שגרתיות בהחלט. בתגובה, השוטר מאבד את סבלנותו, תופס לכריסטופר את היד, מושך אותו ומעמיד אותו על רגליו. "וזה הרגע שבו הרבצתי לו." – כריסטופר מגיב תגובה אלימה מתפרצת, שהסבר היחיד הניתן לה: "לא מצא חן בעיני שהוא נוגע בי ככה". מתבררת כאן רגישות-היתר שלו למגע – וכן נטייתו להתפרץ ולנהוג באלימות, הנובעת מאי-יכולתו לשלוט בכעסו ולנהוג על-פי כללי ההתנהגות המקובלים (ובהם האיסור לתקוף בכוח בני-אדם בכלל ושוטרים בעיקר).

6* לכריסטופר אין כמעט אינטראקציה רגשית משמעותית עם סביבתו. הוא אינו חולק את מחשבותיו ואת חוויותיו עם איש, ואינו מגלה עניין כלשהו במחשבותיהם וברגשותיהם של אחרים. אחת הדוגמאות לכך מופיעה בפרק 97: הוא 'משוחח' עם כלב ברחוב, ואז גבירתו יוצאת מחנות סמוכה ופותחת בשיחה עם כריסטופר: "קוראים לו אייבור" [אומרת הגברת]. לא אמרתי כלום. וגברת אלכסנדר אמרה, 'אתה מאוד ביישן, נכון, כריסטופר?' ואני אמרתי: 'אסור לי לדבר איתך.' והיא אמרה: 'אל תדאג.... כי אנחנו מפטפטים קצת אין בזה שום רע... אמרתי, 'אני לא יודע לפטפט'."

בהמשך, כשמתגלה שאימו כלל לא מתה, וכריסטופר מחליט לעזוב את אביו (ששיקר לו בנוגע למות אמו – וגם בנוגע למותו של הכלב) ולעבור להתגורר עם אמו, הוא אינו מספר על כך לאיש. אימו

מופתעת לראות אותו על מפתן ביתה, והוא קם ואומר לה בפשטות כעניין שהוא מובן מאליו: "לא היית בבית, אז חיכיתי לך...!". ואז, 'אמא חיבקה אותי ואמרה, 'כריסטופר, כריסטופר, כריסטופר'. ואני **דחפתי אותה כי היא תפסה אותי ולא אהבתי את זה**, ודחפתי ממש חזק ונפלתי קדימה...[הדגשה שלי, ב"ש]". אחרי זמן מה אמו מבקשת שוב: "כריסטופר, תן לי להחזיק לך את היד. רק פעם אחת. רק בשבילי. בסדר? אני לא אחזיק אותה חזק', והיא הושיטה את היד. ואני אמרתי, 'אני לא אוהב שמחזיקים לי את היד.' " הוא מגיב בחוסר-רצון – ואפילו בתוקפנות – על כל ניסיון לנגיעה של אימו, שנעדרה מחייו זמן רב ונחשבה למתה.

7* לאורך הספר מופיעים דפוסים נוספים של טקסים והתנהגויות חריגים, חוזרים, אובססיביים (- קומפולסיביים), של כריסטופר: "אני אוהב שדברים מסתדרים יפה... ובגלל זה יש לי **ימים טובים וימים שחורים**...". ומה הם 'ימים טובים', או לחלופין 'ימים שחורים', לפי כריסטופר? – "המשמעות של 4 מכוניות אדומות ברצף היא **יום טוב**, ו-3 מכוניות אדומות ברצף זה **יום די טוב**,... " 4 מכוניות צהובות ברצף זה **יום שחור**...". ובהמשך: "חמישה ימים אחר כך ראיתי 5 מכוניות אדומות ברצף, מה שהפך את היום ל**יום טוב** במיוחד וידעתי שמשוהו מיוחד הולך לקרות"... לכריסטופר יש צורך בקיומו של סדר טקסי, חוזר: צבעים מסוימים הם סימנים טובים, וצבעים אחרים הם בלתי-נסבלים. וכך גם מאכל שצבעו **צהוב** הוא בלתי אכיל, מאכל **אדום** הוא רצוי, וכו'. זהו גילוי של צורך בלתי ניתן לכיבוש ובלתי מוסבר (לגבי כריסטופר) לסדר/ טקס מסוים, רפטיטיבי ובלתי מופר.

וישנם כללי התנהגות נוספים ש'אסור' להפר, כמו זה שלמאכלים השונים בצלחת אסור שייגעו זה בזה – כי אז אינו מסוגל לאכול אותם; או הצורך לחשוב/לומר/לעשות דברים שוב ושוב, ברפטיטיביות אין-סופית, כדי להירגע; כשכריסטופר יושב ומחכה בתחנת הרכבת, בדרכו לאמו, הרעשים הסביבתיים – אודיאליים וויזואליים – מציפים אותו, ואז הוא עוצם עיניים ואומר לעצמו בראש: "רכבת באה. רכבת עצרה. רכבת נוסעת. שקט. רכבת באה. רכבת עצרה. רכבת נוסעת..." כאילו הרכבות נמצאות רק אצלי בראש. ובמצב רגיל אני לא מדמין דברים שלא קורים כי זה שקר וזה מפחיד אותי..." (227).

אפשר לומר שככלל, 'העולם החיצון' – על בני-האדם שבו – 'עט' על כריסטופר ומעמיס עליו שפע גירויים במידה כזו, שהוא מתקשה לעמוד בהם כפי שהם. אבל הוא מוצא דרכים להתגבר על

ה'רעשים' הסביבתיים באמצעות הסדרים שהוא מטיל עליהם. לדוגמה, הוא מכין לעצמו מדי יום לוח זמנים מדוקדק (193). לוח הזמנים היומי עוזר לכריסטופר להכניס סדר בכאוס של הגירוויים – ושקט בנפשו: בכל דקה ודקה הוא יודע איפה יהיה ומה יעשה, וכך הדאגה פוחתת. גם לגבי המרחב שסביבו, הוא משרטט לעצמו במוחו – ולעתים משרטט בפועל, ממש – מפות, כדי לדעת בוודאות את מקומו. כך, כשהוא מגיע לדירה של אמו, הוא מסתובב תחילה בדירה "כדי שאוכל לצייר לי בראש מפה שלה ואז הרגשתי יותר בטוח..." (227).

8* לכל אורך הספר לא מוזכר אפילו פעם אחת שיש לכריסטופר קשר חברי כלשהו עם מישהו זולתו. הקשרים הבין-אישיים היחידים שהוא קושר, נועדו לשם השגת אינפורמציה כלשהי, וגם את זאת הוא עושה בשפה לא-מותאמת, לא אישית, ישירה מדי. הוא מעיד על עצמו (פרק 163), שכשהיה קטן לא הבין שלאנשים אחרים יש מוח, אבל היום הוא מבין את זה, "כי החלטתי שזה סוג של חידה, ואם משהו הוא חידה אז תמיד תהיה דרך לפתור אותה". אנשים אחרים לא קיימים לגביו כ'אישיויות' בעלי נפש/מוח/שכל כמו שלו, אלא כחידה-הדורשת-פתרון/פענוח. הוא אינו חש או מבין או מרגיש אנשים אחרים, אין לו שום מושג מהי הזדהות או אמפתיה עם אחרים – הוא אינו מסוגל 'להיכנס לנעליהם' של אחרים. בנוסף, הוא גם לא יכול להביט לאנשים אחרים בעיניים יותר משניות ספורות, וגם לא לנגוע ולהינגע (אפילו עם אביו ועם אמו, הוא רק מוכן ומסוגל לגעת בקצות האצבעות שלו בקצות האצבעות שלהם – סוג של טקס מוסכם של נגיעה מינימלית).

במהלך החיפוש הבלשי העיקש אחר הורגו של הכלב, קורים לכריסטופר דברים מזעזעים בקנה מידה 'רגיל', אבל אלה אינם 'מגיעים' אליו ואינם מטרידים את מנוחתו במיוחד: אמו נעלמת מהבית, ואביו מסביר את היעלמה בכך שאושפזה בבית-חולים, ולאחר מכן גם מודיע לו שאימו מתה בבית-החולים. כריסטופר מגיב על האינפורמציות האלה בהרבה פחות עניין מאשר על מותו של הכלב (43): "אנחנו יכולים לבקר אותה?" שאלתי, כי אני אוהב בתי חולים. אוהב את המדים ואת המכשירים... אמרתי, 'נצטרך להביא לה אוכל', כי ידעתי שבבתי חולים האוכל לא כל כך טעים... – וזהו. כל המשמעות המטלטלת של האירוע נעלמת ממנו ומתכנסת במוחו לתוך תגובה קונקרטיית אחת מצומצמת – טיב האוכל בבתי-חולים. בפרק 53 הוא גם מוסיף ומספר ביושב: "אמא מתה אחרי שבועיים. לא הלכתי לבית החולים לבקר אותה אבל אבא הביא לה המון אוכל מהסופר". זו כל תגובתו על מות אמו.

9* בפרק 73, בכעין סיכום-ביניים, מונה כריסטופר כמה מן "הבעיות ההתנהגותיות" שלו. הוא כביכול מודע לבעיותיו, אבל למעשה הוא מתייחס אליהן באופן אובייקטיבי, כאל משהו מנותק ממנו; הוא אינו מבטא שום רגש בנוגע ל'בעיותיו' אלה: "א. לא מדבר עם אנשים במשך הרבה מאוד זמן... ג. לא אוהב שנוגעים בי. ד. צורח כשאני כועס או מבולבל. ה. לא אוהב להיות במקומות קטנים מאוד עם עוד אנשים. ו. שובר דברים כשאני כועס או מבולבל... ח. לא אוהב דברים צהובים או דברים חומים ומסרב לגעת בדברים צהובים או דברים חומים. ט. מסרב לצחצח שיניים במברשת שלי אם מישהו אחר נגע בה. י. לא מוכן לאכול סוגים שונים של אוכל שנגעו אחד בשני בצלחת... יב. לא מחייך. יג. אומר דברים שבעיני אחרים הם חוצפה..."

אמנם, כריסטופר מונה את בעיותיו אחת לאחת – ולכן כביכול מודע להן, אבל בכל זאת נדמה שזה שמונה את בעיותיו הוא מישהו זר, המונה תכונות או אובייקטיבים זרים, מנותקים ממנו, שאין להם שום נגיעה אליו.

* * *

לכל אורך הספר מצטיירת אם כן 'מוזרותו' של כריסטופר, ובצידה אבחנה אפשרית; נראה שמדובר בתסמונת בספקטרום האוטיסטי, וקרוב לוודאי שמדובר בתסמונת אספרגר.² להלן תסמיני 'תסמונת אספרגר' על-פי ה-DSM IV וקישור של גילויי התנהגותו של כריסטופר, גיבור ומספר הספר, לרשימת התסמינים:

תסמונת אספרגר על-פי DSM-IV

אשכול 1 – הפרעה איכותית באינטראקציה חברתית כפי שהיא מתבטאת על ידי לפחות שניים מהבאים:

² החלטתי להתמקד באספרגר, כיוון שסממן חשוב בספקטרום האוטיסטי הוא היעדר יכולת – או ליקוי חמור – בהתפתחות השפה, בעוד שבתסמונת אספרגר יש שליטה בשפה ברמה כזו או אחרת – לעתים ברמה גבוהה מאוד. כמו כן, בקרב הלוקים בתסמונת אספרגר ישנם בעלי רמת אינטליגנציה גבוהה ואפילו גבוהה במיוחד. או במילותיו של לואי פרייזלמן-קוק ב'הסבר מותאם למציאות' (אתר אפ"י, אספרגר בישראל): "ASPERGER SYNDROME – תסמונת אספרגר – הוא מונח שבו משתמשים כאשר ילד או בוגר סובלים ממספר אפיונים של אוטיזם אך אינם מגלים את כל התמונה הקלינית... מספר אנשים בעלי תסמונת אספרגר הם אנשים מצליחים מאוד, ועד לאחרונה לא אובחנו אלא הוגדרו כמבריקים, אקסצנטריים (מוזרים), פזורי דעת, מוגבלים חברתית, ומעט מוזרות גופנית. אף על פי שהתסמונת אינה כוללת איחור משמעותי בהתפתחות אבני דרך בשפה, ייתכן שנצפה בדרך 'שונה' של שימוש בשפה. ייתכן שלילד יהיה אוצר מילים מרשים ואפילו נצפה בהיפרלקסיה, אך הוא לא בהכרח יבין את הניואנסים של השפה ויהיו לו קשיים עם הפרגמאטיקה של השפה. הפרגמאטיקה החברתית אף היא נוטה להיות חלשה, והילד יופיע כמי שמהלך לצלילי 'תוף אחר'."

א. הפרעה ניכרת בשימוש בהתנהגויות לא מילוליות כגון קשר עין הבעות פנים, תנוחות הגוף ומחוות לויסות אינטראקציה חברתית.

***4** יכולת האינטראקציה הבין-אישית של כריסטופר מוגבלת מאוד. כפי שהוא מעיד על עצמו: "אנשים מבלבלים אותי... אנשים אומרים המון בלי להשתמש במילים..." הוא צריך ללמוד ולשנן מה משמעותן של תנועות ומחוות/הבעות בפנים, אחרת לא יידע לזהות מסרים רגשיים-חוויתיים של אנשים בסביבתו. אבל גם לאחר לימוד, היכולת שלו לזהות מסרים לא מילוליים דלה ומצומצמת מאוד.

ב. כשל בפיתוח יחסים חברתיים התואמים את השלב ההתפתחותי.

***8** לכל אורך הספר לא מוזכר שיש לכריסטופר חבר או אינטראקציה חברתית כלשהי עם ילדים/נערים, התואמים את השלב ההתפתחותי שלו, או עם בני-אדם אחרים בכלל (הוא מתחבר ביתר קלות עם בעלי-חיים). למעשה, כל התפתחותו מעוכבת – 'ילדותית', לא 'מותאמת'.

ג. חסר בחיפוש ספונטאני לחלוק הנאה, עניין או הישגים עם אנשים אחרים (לדוגמה, לא מראים מביאים או מצביעים על חפצים בהם הם מתעניינים).

***8** בהמשך לנאמר למעלה, בסעיף **ב** – שני האלמנטים האלה מולידים זה את זה: מחוסר העניין והיכולת לתקשר עם הסביבה האנושית, נובע גם חוסר העניין בהעברת חוויות, הנאות הישגים, צער ועוד, ולהפך. גם נושאי העניין האובססיביים שלו (כמו העיסוק האזוטרי במותו של כלב ובבילוש אחר מי שהרג אותו, עיסוק שלא מעניין כל כך אנשים אחרים, בני גילו של כריסטופר או בני גילאים אחרים) אינם מאפשרים 'שותפות בחוויות' או בנושאי עניין. אפילו את החלטתו לעבור לגור עם אמו הוא שומר בסוד – אפילו מפניה. הוא מתכנן בחשאי את דרכו ללונדון, שבה לא ביקר מעולם, ואת כל פרטי מסעו, כולל השימוש בכרטיס אשראי של אביו, הוא שומר בליבו ואינו מתייעץ על כך עם איש כמעט (כולל לא עם אימו, שאליה הוא מתכוון לבוא).

ד. חסר ברגישות חברתית.

***6** חוסר הרגישות החברתית של כריסטופר מתבטא בשני אופנים: א. הוא אינו רגיש לרגישויותיהם של אחרים; אינו מסוגל להבין אותן, ולכן תגובותיו אינן אמפטיות; גם ביחסו לקרובים אליו ביותר

מורגש חוסר הרגישות שלו, הן במילים והן במעשים: לנוכח עוצמת האירועים המתרחשים סביבו, תגובותיו 'שטוחות', או אפילו 'ריקות'; הוא אינו שואל, אינו מתעניין, אינו מדבר, אלא רק משמיע משפטים קצרים ענייניים פה ושם, שנועדו לענות על צרכים מיידיים דחופים שלו. ב. פעולותיו אינן מתואמות – לא למקובל, לא לסביבתו ולא לגילו: הוא מסוגל להתגלגל על הדשא ולהשמיע קולות 'גניחה' בתגובה לפנייתו של שוטר אליו, בלי שום קשר לעוצמת הגירוי וללא התחשבות בתגובת הסביבה להתנהגותו המוקצנת. הוא מסוגל גם לנהוג באלימות מוקצנת, להכות, ואפילו נושא סכין משוננת בכיסו כל הזמן למקרה שיזדקק לכך.

אשכול 2 – צורות התנהגות, תחומי עניין ופעילות מוגבלות, חוזרות וסטרייטיפיות כפי שהדבר מתבטא על ידי אחד מהבאים לפחות:

א. עיסוק יתר בצורה אחת או יותר של התנהגויות או תחומי עניין באופן מוגבל, סטרייטיפי, שהוא חריג בעוצמתו או במידת המיקוד בו.

3* העניין המרכזי של כריסטופר בחייו הוא העיסוק במתמטיקה, בנוסחאות ובפתרון ובשרטוט מפות וגראפים – דמיוניים וממשיים. הוא נזקק לנוסחאות ולפתרונותיהן, מדמה אותן לעצמו ועוסק בהן במוחו בקדחתנות, בעיקר במצבים של גודש – של עודף גירוים חיצוניים. נראה שהעיסוק הזה – הכרוך ביכולות לא-רגילות – משליט סוג של סדר בעולמו ומרגיע אותו. בצד זה, הספר 'מתעד' 'עיסוק צדדי' שנקרה על דרכו של כריסטופר והוא שוקע בו בעוצמה חריגה ברובו של הספר – הבילוש אחר הורגו של הכלב: עיסוק יוצא-דופן בהחלט, שהוא נוהג בו באובססיביות. בנוסף על כך, כריסטופר מגדל בדבקות רבה חולדה ששמה טובי, לוקח אותה איתו למסעו לחיפוש אמו ומציל אותה במצבים קשים ואפילו מספני חיים בשבילו.

ב. היצמדות לא גמישה לטקסים והרגלים שאינם פונקציונאליים.

7* יש לכריסטופר כמה טקסים חוזרים, התנהגויות והרגלים לא פונקציונליים, לדוגמה, התייחסותו לצבעי מכוניות, מאכלים, ועוד: "המשמעות של 4 מכוניות אדומות ברצף היא יום טוב, ו-3 מכוניות אדומות ברצף זה יום די טוב", ... "4 מכוניות צהובות ברצף זה יום שחור...". אבל לא רק צבעי מכוניות הם בעלי משמעות וסמליות; גם מאכלים מקבלים אצלו משמעות על-פי צבעם (ולא על-פי

טעמם!): מאכל שצבעו **צהוב** הוא **בלתי אכיל**, מאכל **אדום** הוא רצוי. לכן הוא אפילו מחזיק בקופסת האוכל המיוחדת שלו בקבוק פלסטיק קטן של צבע מאכל אדום, כדי שיוכל להוסיף אותו למאכלים שצבעם שונה. היעדר גמישות בנוגע להרגלים שונים מתגלה גם בכך שאסור שהמאכלים השונים בצלחתו ייגעו זה בזה – כי אם יגעו, אזי כריסטופר לא יוכל לאכול אותם. ובעניין הזה אין שום ויתור מצידו.

ג. מנייריזם מוטורי סטריוטיפי.

5* "התגלגלתי שוב על הדשא ושוב הצמדתי את המצח לדשא ופלטתי את הקול שאבא שלי מכנה 'גניחה'. אני משמיע את הקול הזה כשיותר מדי מידע מהעולם החיצון נכנס לי לראש..." – התגלגלות על הדשא/הרצפה ופליטת קולות מוזרים, 'גניחות', הם אקטים מוטוריים חוזרים ("התגלגלתי שוב... ושוב...") אצל כריסטופר, שמופְּרָים כנראה לסביבתו. אביו, על כל פנים מכיר אותם ואפילו נתן לקולות שהוא משמיע כנראה מעת לעת כינוי: 'גניחות'.

ד. עיסוק יתר בחלקים מחפצים.

לא מצאתי בספר שכריסטופר עסוק יתר על המידה בחלקי חפצים.

אשכול 3 – ההפרעה גורמת ליקויים קליניים בולטים בתחומי תפקוד חברתיים, תעסוקתיים ותחומים חשובים נוספים.

לגבי אשכול 3 – ברור שההפרעה של כריסטופר גורמת לליקויים בתפקודיו החברתיים והבין-אישיים ככלל.

אשכול 4 – אין איחור קליני משמעותי בשפה (כגון: שימוש במילים בודדות בגיל שנתיים, מילות קישור בגיל שלוש).

אשכול 5. אין איחור קליני משמעותי בהתפתחות הקוגניציה או בהתפתחות תואמת גיל במיומנויות סיוע- עצמי, התנהגות מסתגלת (למעט מגעים חברתיים) וסקרנות סביבתית בילדות.

אשכול 6. התסמינים אינם חופפים הפרעה אחרת בתחום ה- PDD או סכיזופרניה.

אשכולות 4-6 מציעים אבחנות מבלדות, אבל אין אפשרות להסיק או לאשש אותן מהספר. אלא שעמידה בתנאי שני האשכולות הראשונים די בה כדי לאשש את ההשערה, שכריסטופר גיבור הספר לוקה בתסמונת אספרגר.

סיכום האיבחון

כריסטופר עומד בכל תנאי האשכול הראשון של תסמונת אספרגר – הפרעה איכותית באינטראקציה חברתית ובשלושה מתוך ארבעת תנאי האשכול השני – צורות התנהגות, תחומי עניין ופעילות מוגבלות, חוזרות וסטרייטיפיות.

הליקוי של כריסטופר יכול, אם כן, להיות מאובחן כתסמונת אספרגר.

עם זאת, כדאי להזכיר שבספר מתגלים סמנים נוספים שאופייניים לכריסטופר ואינם מופיעים בין התסמינים של תסמונת האספרגר ב-DSM-IV:

- רגישות אודיאליט-ויזואליט ותחושתית-מגעית ברמה גבוהה (מכאן הימנעות ממבט ישיר וממגע). רגישות-יתר כזו אינה מופיעה כתנאי לאבחנה של אספרגר ב-DSM-IV, אבל היא קיימת באופן בולט אצל כריסטופר. לואי פרייזלמן-קוק מן היחידה ההתפתחותית בבית"ח ג'נסי (Genesee Hospital) ברוצ'סטר, ניו יורק, טוען ב"הסבר מותאם למציאות" של תסמונת האספרגר (באתר אפי", אספרגר בישראל), כי "במגעים חברתיים, אנשים רבים הסובלים מ-AS יפגינו הימנעות מהבטה ישירה ואפילו יפנו עורף בשעה שהם משוחחים עם עמית".

- לכריסטופר יש כישורי שפה גבוהים וכן כישורים יוצאי דופן בתחום המתמטיקה, הנשענים על זיכרון מופלג – במידה רבה חזותי. קיומם של כישורים גבוהים בתחומים אלה לא נזכר כאחד התסמינים המאפיינים של תסמונת אספרגר ב-DSM-IV. ואולם, תופעת הידע והזיכרון המופלג בתחום ידע אחד ייחודי – או גם בכמה (Savanism) – כגון הכרת שורת המספרים הראשונים ושימוש בהם ויכולות יוצאות דופן בתחום המתמטיקה ו/או בתחום מדעי אחר – מוכרת כיום כמאפיינת, לא אחת, אוטיזם בתפקוד גבוה ואספרגר (לואי פרייזלמן-קוק). לפי סטפן באוואר, גם הוא מן היחידה ההתפתחותית בבית"ח ג'נסי ברוצ'סטר ניו יורק, "תסמונת אספרגר מייצגת בתוך קשת ה-P.D.D את חלק האוכלוסייה המאופיין ביכולות קוגניטיביות גבוהות (לפחות אינטליגנציה נורמאלית ולעתים בקצה העליון של ה-IQ) ובתפקוד יותר נורמאלי של שימוש בשפה בהשוואה לכל

התסמונות האחרות בקשת זו. למעשה, הימצאות כישורי שפה בסיסיים נורמאליים, מודגש כיום כאחד הקריטריונים לאבחון התסמונת, למרות הימצאותם של קשיים בשפה פרגמאטית/ חברתית".

• אולי כדאי להזכיר גם כמה עובדות הנוגעות לאביו של כריסטופר: על אביו מספר כריסטופר: "אמרתי שכשאבא קם בבוקר הוא תמיד לובש קודם את המכנסיים ורק אחר כך את הגרביים ושה לא הגיוני אבל הוא תמיד עושה את זה ככה, כי גם הוא אוהב שדברים מסודרים יפה. וגם בכל פעם שהוא עולה במדרגות הוא עולה שתיים-שתיים ותמיד מתחיל ברגל ימין." (47). נראה אם כן שאביו של כריסטופר נוהג בדברים מסוימים באופן טקסי רפיטיטיבי, בדומה לבנו: הוא עולה במדרגות שתיים-שתיים, ו"תמיד מתחיל ברגל ימין". בנוסף לאלה, האב הוא גם אימפולסיבי, מתפרץ, ולעתים אלים בתגובותיו: בסופו של דבר מתברר שהוא זה שהרג את הכלב של שכנתו בצורה אכזרית שאין כמותה בהתקף זעם. גם השקר שסיפר לבנו בן ה-15 שאמו מתה, כאשר ידוע לו היטב שהיא חיה – הוא מעשה חריג, אכזרי ואפילו אלים. מכיוון שהעובדות הללו הנוגעות לאב מוזכרות בספר, הן מעלות את השאלה, האם יש כאן שורשים גנטיים. סטפן באוואר סבור ש"במקרים אחדים ישנו מרכיב גנטי ברור [משותף] עם הורה אחד (עפ"י רוב האב) המראה או את כל התמונה של ה-AS, או מספר איפיונים מהותיים... תכונות מזג כגון גילוי תחומי עניין ממוקדים ומוגבלים, סגנון נוקשה וכפייתי, קשיים חברתיים וביישנות נמצאים במקרים רבים בצירוף כלשהו ביניהם אצל קרובי משפחה של ילדי ה-AS".

*** •

ועוד שתי הערות לסיכום חויית הקריאה

• במהלך הקריאה בספר וחשיפת דמותו של הגיבור (והליקוי שלו), עלתה בדעתי תפיסתו של ביון בנוגע לתודעת האדם, או לתפיסת האדם את עצמו ואת סביבתו. על-פי ביון, מראשית החיים, המגע האנושי עם המציאות כולל רשמים חושיים משולבים בחוויה אמוציונאלית. ביון מדבר על 'מערכת עיכול מנטלית', הכוללת הזנה ועיכול סומטיים ופסיכוסומטיים. הפונקציה שבעזרתה מתרחשים תהליכי עיבוד הנתונים והטרנספורמציה שלהם למעמד של אלמנטים מנטליים נקראת בפיו של ביון 'פונקציית אלפא'. בנוסף, מתאר ביון את הדרך שבה התודעה האנושית לומדת מן החוויה באמצעות

מודל של 'מיכל' (התודעה ה'לא-מודעת' [ניסוח שלי, ב"ש]) ו'מוכל' (רשמי החושים). המיכל מכיל את המוכל תוך כך שהוא נוסך ברשמי החושים את החוויות האמוציונאליות. המפגש ה'נכון' בין המיכל והמוכל – תפיסת המציאות החושית באמצעות כלים תודעתיים-חוויתיים – מחולל שינוי בשניהם ומוליד את מה שנקרא 'תודעה'. את היחסים בין שני האלמנטים הללו מכנה ביון 'יחסים קומנסליים' (commensal = שיתופי), משלימים, והחוויה האמוציונלית היא לדידו חלק בלתי נפרד מהם.

אפשר לראות, שאצל כריסטופר לא קיים המרכיב הפסיכוסומטי; חסרה התשתית החוויתית האמוציונלית – הן ביחסיו לעולם הדומם שסביבו, הן ביחסיו לזולתו, ובעצם גם ביחסו לעצמו. המגע שלו עם המציאות כולל רשמים חושיים, וכן זיכרון ויכולת לחיבור שכלי, אבל חסר החיבור החוויתי. אפשר אפוא לצפות לכך שכריסטופר יוכל ללמוד ולשנן, למשל את ביטוייהן של הבעות רגשיות שונות על פניהם של בני-אדם, ויוכל גם ללמוד כיצד להגיב על ביטויים מזוהים של רגשות/חוויות של זולתו, אבל לא מעבר לכך. כלומר, הוא ילמד לתפקד במידה רבה יותר או פחות, אך תודעתו (ולמעשה אנושיותו) תישאר חסרה.

• בהתבוננות-על', אפשר לומר שעולמו של כריסטופר מלא שמות של פריטים מובחנים על-פי כינויי צורתם, צבעיהם, ריחם, תדירות הופעתם או היעלמם – מעין רשת צפופה של מילים/שמות של דברים, שעם היותה אמצעי להכרת המציאות, בעצם משמשת לחציצה בינו לבין 'הדברים עצמם' – וגם בינו לבין עצמו. עם זאת, אותה רשת עצמה, המסודרת כל כך, והמונעת ממנו לגעת ב'ממשות' בעזרת החוויה (עפ"י ביון), מגינה עליו מפני הכאוס הנורא המקיף אותו. הוא חייב להיאחז במילים התוחמות דברים כבמנטרות מגוננות. הוא אחוז אימה מפני השפע, שתמיד יישאר זר לו במידה רבה, ולכן מאיים – כמו ילד קטן במקום זר ולא מוכר. גם האובססיביות היא מנוס מאימת האי-סדר והלא-ידוע הבלתי נסבלים. (אפשר לחשוב כאן על 'שבר בסיסי' קדמון שהותיר אותו בלבה של אימה בלתי נסבלת).

עם זאת, הקורא יכול למצוא בתיאורים המילוליים המפורטים-מאוד וה'נקיים מרגשות' הרבה יופי ואפילו פיוט. למשל (אם להביא רק דוגמה אחת): "ואז הקשבתי לקולות בחצר ושמעתי ציפור שרה ושמעתי את רעש המכוניות שנשמע כמו גלים שמתנפצים בחוף ושמעתי מישהו משמיע מוזיקה איפשהו וילדים צועקים. ובין הקולות האלה, כשהקשבתי בריכוז ועמדתי לגמרי בשקט, יכולתי

לשמוע מין צליל שריקה חלש בין האוזניים שלי ואת האוויר שנכנס לי לאף ויוצא ממנו. ואז ריחרחתי את האוויר כדי לראות מה הריח של האוויר בחצר. אבל לא הצלחתי להריח שום דבר. היה לו ריח של כלום" ... [פרק 103]. או "לא ישנתי כל כך טוב כי היה קר וכי באדמה מתחתיו היו הרבה גושים וכל מיני דברים חדים... אבל כשהתעוררתי לגמרי השמש כבר התחילה לזרוח והשמים היו כתומים וכחולים וסגולים ושמעתי ציפורים מצייצות במה שנקרא מקהלת השחר..."

נראה שהריגוש שיוצר הטקסט הזה הוא במידה רבה פרי האיכות הגבוהה של הכתיבה הספרותית, המביאה סוג מיוחד של פרוזה שירית. בנוסף לכך, גם עצם צירופם של מילים המתייחסות לפרטי המציאות ה'פשוטים', יכול להיות לירי ומרגש – אולי בשל הקשר של רמת ההתייחסות והביטוי הזאת ל'חשיבה הראשונית' שלנו, החשיבה התמונית הפרטנית הדחוסה, ה'לא-יודעת-עדיין', אך רוויית-הרגשות.

ולבסוף, נראה שהנער עצמו, על צורת ראייתו המיוחדת, מעורר בנו אמפטיה, ואפילו חמלה – אולי דווקא בשל כך שהוא חסר את היכולות האלה, העושות אותנו למה שאנחנו – בני אדם אמפטיים, חומלים.

מבין החרכים של העולם הקונקרטי-גדוש-הפרטים בוקע אם כן לעינינו סובייקט מיוחד, הרואה/שומע הכול בדרכים אחרות – ומרגש.

* * *

ביבליוגרפיה

מארק האדון, המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה (הטקסט המלא – מהדורה לנוער), תרגום: אהוד תגרי. הוצאת מחברות לספרות, 2004.

DSM IV, קריטריון דיאגנוסטי לתסמונת אספרגר, 299.80.

לואי פרייזלבן-קוק, 'תיאור מותאם למציאות', וסטפן באוואר, בתוך: אתר אפ"י, אספרגר בישראל:

<http://c3.ort.org.il/Apps/WW/Page.aspx?ws=69e21fe1-b5cc-4c76-bc80-b5dd1fe0bca7&page=f2f0edeb-2fcd-4aaf-8fed-2060487d77e1>

